

суті, це єдина угода (на 16 млн. грн., що відповідають 3 млн. дол.), яка дає можливість для серйозної перебудови господарства на якісно новий рівень виробництва. У 2001 році іноземних інвестицій у сільське господарство Харківської області не надходило.

Таким чином, криза сільського господарства є настільки важкою, що необхідні значні інвестиційні ресурси для виходу аграрного сектора економіки на світовий рівень. Державним органам необхідно розробити організаційно-економічний механізм реалізації інвестиційних програм і проводити узгоджену політику по залученню стратегічних інвесторів.

Література: 1. Макаренко П. Н. Организация и экономический механизм адаптации аграрного хозяйствования к рыночно-предпринимательской среде. — К.: Наукова думка, 1999. — 620 с. 2. Юрчишин В. До аналізу причин і наслідків занепаду сільського господарства // Економіка України, 2001. — №2. — С. 54 – 62.

ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ ЕКОНОМІЧНОГО МЕХАНІЗМУ АКТИВІЗАЦІЇ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ТА ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

УДК 330.322

**Волик І.М.,
Лихачова Н.В.**

Реалізація в Україні масштабних соціально-економічних перетворень у трансформаційному періоді, на жаль, супроводжувалась значним поглибленням галузевих та регіональних структурних диспропорцій, які одночасно були і наслідками, і чинниками суттєвого зниження рівня інвестиційної та інноваційної діяльності підприємств усіх форм власності. У зв'язку з цим створення, функціонування та розвиток у регіонах України вільних або спеціальних економічних зон, територій пріоритетного розвитку, технополісів та технопарків може сприяти прискоренню подолання системної кризи у інноваційній та інвестиційній діяльності.

У документах, що формують нормативно-правову базу діяльності вільних (спеціальних) економічних зон в Україні, ці зони розглядаються як частина території держави, де застосовується впродовж певного часу особливий митний, податковий, фінансовий та організаційно-правовий режим підприємницької діяльності для суб'єктів, що здійснюють цю діяльність згідно з чинним законодавством у режимі ВЕЗ (СЕЗ). Така трактовка загалом співпадає з міжнародним підходом до формування вільних економічних зон та визначення їх особливостей, які дає Міжнародна асоціація розвитку вільних економічних зон. Згідно з дослідженнями вітчизняних та закордонних спеціалістів, сьогодні в світі функціонує від 400 до 1400 ВЕЗ та СЕЗ. У той же час, незважаючи на багатий світовий досвід використання цього напрямку розвитку економічного механізму активізації інвестиційної та інноваційної діяльності, в Україні він має досить коротку історію свого застосування. Так, згідно з Указами Президента України №497 від 30.06.95 р. "Про Північнокримську експериментальну економічну зону "Сиваш" та №1062 від 17.11.95 р. "Про заходи щодо проведення експерименту у Північнокримській експериментальній економічній зоні "Сиваш", у нашій державі було розпочато використання економічних механізмів ВЕЗ (СЕЗ) для досягнення мети підвищення рівня інноваційної та інвестиційної активності суб'єктів підприємницької діяльності. В 1998 – 2000 рр. почали функціонувати ще 10 спеціальних (вільних) економічних зон та 9 територій пріоритетного розвитку, в тому числі й Спеціальний режим інвестиційної діяльності на території м. Харкова.

В Україні найбільш поширеним є територіально-режимний підхід до створення ВЕЗ (СЕЗ), тобто у відповідному регіоні виділяють декілька пріоритетних напрямків економічної діяльності, розвиток яких стимулюється державою на основі застосування різних пільг в оподаткуванні, а також при стягненні мита при ввезі на митну територію України обладнання, сировини, матеріалів і т. ін., які необхідні для реалі-

зації підприємцями інвестиційних проектів, що задовольняють критерії, встановлені для кожної ВЕЗ (СЕЗ) чи території пріоритетного розвитку.

Більшість ВЕЗ (СЕЗ) в Україні знаходиться зараз у стадії активного формування, тобто вони вже пройшли перші два загальні етапи життєдіяльності: підготовчий етап та етап становлення. Сьогодні в ефективно діючих зонах спостерігається розширення обсягів інвестицій, при цьому вдосконалюються механізми регулювання діяльності ВЕЗ (СЕЗ). Таким чином, можна зробити висновок, що етап формування діючих українських ВЕЗ (СЕЗ) плавно переростає до наступного етапу життєдіяльності зон. Це етап плідного функціонування з подальшим інтегруванням виробничих, господарських, науково-технічних зв'язків підприємств, що діють у режимах ВЕЗ (СЕЗ), з іншими підприємствами України, а також з партнерами з близького та далекого зарубіжжя. Очевидно, що на цьому шляху розвитку ВЕЗ (СЕЗ) економічний механізм стимулювання інвестиційної та інноваційної діяльності має постійно удосконалюватися. На нашу думку, цей процес треба координувати за результатами перманентної діагностики позитивних та негативних змін у тенденціях динаміки показників, що характеризують рівень активізації й інтенсифікації інвестиційної та інноваційної діяльності усіх підприємств, що розташовані на території ВЕЗ (СЕЗ).

Згідно з дослідженнями фахівців Центру ООН по транснаціональним компаніям, зараз у світі діє тенденція розвитку ВЕЗ (СЕЗ) у напрямку встановлення монокультурності окремих зон. В сучасних умовах в Україні, коли підприємства багатьох галузей та виробництв фактично постраждали від системної економічної кризи і поступово починають виходити на територію економічного зростання, перехід до монокультурності ВЕЗ (СЕЗ) треба здійснювати диференційовано, поетапно, а також відповідно до насичення регіональних ринків праці новоствореними та збереженими робочими місцями. Враховуючи це, недоцільно в умовах

розпочатого економічного підйому на основі застосування адміністративних рішень прямого впливу держави значно обмежувати перелік пріоритетних напрямків інвестиційної діяльності підприємств, що реалізують ці проекти в рамках відповідної ВЕЗ (СЕЗ). У той же час бажання суттєво поширити коло напрямків і видів економічної діяльності, для яких застосовується спеціальний режим реалізації інвестиційних проектів, може привести до значного порушення умов вільної конкуренції між підприємствами з різних регіонів України. В більш віддаленій перспективі порушення умов вільної конкуренції призведе до подальшого поглиблення територіальної диференціації рівнів соціально-економічного розвитку регіонів України. Порушення порогових значень рівня територіальної диференціації розвитку регіонів може стати причиною значного зниження національної безпеки нашої держави.

Таким чином, сучасний інструментарій економічного механізму підвищення інвестиційної активності підприємств повинен забезпечувати об'єктивну оцінку інвестиційного та інноваційного рейтингів напрямків економічної діяльності. Аналіз цих рейтингів за умов врахування національних можливостей та загальносвітових тенденцій економічного розвитку дозволить об'єктивно здійснювати селективний підхід до формування пакетів пріоритетних напрямків інвестиційної діяльності для кожної ВЕЗ (СЕЗ), що ефективно розвиваються в Україні.

До кола СЕЗ, які найбільш динамічно формуються в Україні, відноситься і Спеціальний режим інвестиційної діяльності на території міста Харкова. Аналіз галузевої структури залучених інвестицій підприємствами — суб'єктами Спеціального режиму інвестиційної діяльності на території міста Харкова — свідчить, що станом на 1.03.2002 р. провідною галуззю була поліграфічна промисловість, де обсяги інвестицій за затвердженими інвестиційними проектами склали 22,4% від загальної суми залучених інвестицій. Друге місце посідають підприємства машинобудування та енергетика. Питома вага

інвестицій на цих підприємствах складає 15,1%. Третє та четверте місця займають підприємства харчової промисловості (12,25%) і зв'язку (10,8%), а п'яте було у підприємств фармацевтичної промисловості (7,7%).

Таким чином, галузева структура залучених інвестицій на підприємствах — суб'єктах Спеціального режиму інвестиційної діяльності на території міста Харкова — певною мірою відповідає інноваційній спрямованості структурної перебудови промислового комплексу регіону. В той же час, на нашу думку, не досить активно здійснюються позитивні зрушення в науковому секторі економіки цього одного з провідних наукових центрів України. Про це свідчить незначна питома вага (3,3%) залучених інвестицій у науковій сфері.

Зрозуміло, що специфіка такого напрямку інноваційної діяльності пов'язана з тим, що наперед однозначно неможливо визначити, чи буде взагалі отримано очікуваний результат наукового дослідження. Крім того, оцінити, які економічні вигоди принесє застосування отриманих принципово нових наукових знань у виробничій сфері в майбутньому (в середньо — та довгостроковому періодах часу) дуже проблематично. В разі випадків ця оцінка потребує проведення окремого дослідження, тому що традиційні моделі прогнозування на основі рядків динаміки в даному випадку використовувати недоцільно. Усе це в значній мірі стримує потенційних інвесторів індивідуально вкладати кошти в інвестиційні проекти, пов'язані з інноваційною науково-технічною діяльністю. Уповільнює ці процеси і фактична відсутність розвиненої системи формування венчурного капіталу на партнерських засадах для його спрямування в інноваційне оновлення, технологічну реструктуризацію підприємств промислового комплексу на основі використання досягнень наукових установ Харківського регіону й України, а також трансферту технологій нових поколінь з економічно розвинених країн.

У зв'язку з цим, на наш погляд, доцільно поширити досвід використання економічних важе-

лів державної підтримки інноваційної діяльності венчурного підприємництва. Вітчизняні та закордонні спеціалісти до кола найбільш використовуваних пільг в оподаткуванні інноваційної діяльності і венчурного підприємництва включають:

зменшення суми доходу, що оподатковується, на загальну суму витрат на НДДКР;

зниження ставки оподаткування прибутку венчурних та інноваційних підприємств;

надання інвестиційних податкових кредитів;

використання пільгових режимів амортизаційних відрахувань.

Поряд з наданням податкових пільг та запровадженням прискореної амортизації доцільно розвивати інституційні засади державної підтримки інноваційної та інвестиційної діяльності. Важливу роль можуть мати і такі важелі економічного механізму активізації інноваційної та інвестиційної діяльності, як державні гарантії повернення приватного капіталу, що вкладається у венчурний бізнес в інноваційній сфері; цільові субсидії та дотації підприємствам, що впроваджують новітні технології, розробляють принципово нові види товарів або послуг; пільгові кредитні лінії на придбання або лізинг обладнання, необхідного для забезпечення технологічного переозброєння промислових підприємств України.

РЕЗУЛЬТАТИВНІСТЬ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ СПЕЦІАЛЬНОГО РЕЖИМУ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В ХАРКІВСЬКОМУ РЕГІОНІ

УДК 332.14:330.322 (477.54)

Клименко Н.Г.

Спеціальний режим інвестиційної діяльності (СПІД) на території Харкова, затверджений указом Президента України строком на 30 років, вступив в силу з січня 2000 року. Він створив одні з найбільш привабливих в Україні